

הידוש של מקרא

פרשת ויצא

המעשה שויפגע במקום היה קודם, זה יש לתרץ דאין מוקדם ומאוחר בתורה, ולכך אמרו דבא לחרן אפי' דהמעשה של ויפגע היה קודם, וממילא לא יקשה לנו למינקט ויבא חרנה.

ועיין בשפתי חכמים דתירץ מה דעשה רושם יציאת יעקב אפי' דיצחק עדיין שם, דמ"מ אינה דומה העיר כשב' צדיקים במקום לכשנשאר שם רק אחד מהם. ולפי זה יש לומר דלכך אמר הכתוב דיצא מבאר שבע, לחדש דבר זה דאפי' דמבאר שבע יצא ויצחק היה שם, מ"מ אין העיר דומה כששניהם שם לכשיצא יעקב משם. ולפי זה גם ניהא למה לא נקט הכתוב וילך יעקב וכו' ויבא חרנה, דבאמת רצו לחדש דביציאתו אפי' דיצחק היה שם עשה רושם. אבל לפי זה עדיין יקשה למאי כלל היה צריך לומר דהלך לחרן, דלכך הוצרך רש"י לדחוק דהיינו יצא ללכת לחרן, דמאי מחדש לנו בזה הכתוב כלל. ועיין באור החיים הק' דביאר דוילך חרנה היינו שחרן בא לקראת יעקב, ולא שיעקב הלך לשם, וכנראה כוונתו לקפיצת הדרך וכדומה, וממילא לפי זה ניהא למה נכתב כאן וילך חרנה, וגם ניהא למה לא כתיב ויבא לחרן, דלא מיירי כאן על יעקב אלא על חרן, וגם ניהא הסדר דבאמת אפשר דחרן הלך לקראת יעקב כבר קודם שהיה המעשה של ויפגע במקום, דיעקב נעצר שם ורק אח"כ המשיך לחרן. ולפי זה גם ניהא למה כתיב ויצא יעקב ולא וילך יעקב, כדביאר שם באור החיים הק', דרק יצא יעקב ולא הוצרך ללכת כלל.

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא (כה, יא). בפשוטו של מקרא נראה דהמעשה היה שבדרכו פגע יעקב במקום, והיות וכשבא לשם בא השמש והעריב, לכך וילן שם, ומבאר

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, י). צריך ביאור בכמה עניינים בפסוק זה, א' למאי בעינן למיכתב ויצא יעקב, הרי כבר כתיב לעיל וישלח יצחק את יעקב, ב' למה כתיב 'ויצא' יעקב, היה לו לכתוב וילך יעקב, כמו שכתוב לעיל וילך פדנה ארם, ג' למה נכתב מהיכן יצא, הרי ברור לן דמבאר שבע יצא, דהרי שם היה נמצא יצחק ומשם שלחו, ד' איך כתוב וילך חרנה דמשמע שכבר הלך לחרן, הרי המעשה היה שפגע במקום קודם שבא לחרן.

ועיין רש"י דביאר דלכך כתיב שוב פעם ויצא יעקב כיון דהפסיק בעניין הראשון בעשיו, חזר עכשיו לעניינו, ומה שנקט ויצא ולא וילך, לומר דיציאת צדיק מן העיר עושה רושם. ועל וילך חרנה ביאר רש"י דהיינו יצא ללכת לחרן, ובאמת עדיין לא הגיע לשם, וקודם היה המעשה שפגע במקום וכו' (אבל באמת קשה למה הוצרך רש"י לכך, דהרי לקמן פסוק יז ביאר דבאמת הלך יעקב כבר לחרן, ואחר שהגיע אמר איך עברתי במקום שהתפללו אבותי ולא עצרתי שם, ופנה ללכת וקפצה לו הדרך לחרן המוריה, וממילא גם כאן היה לו לומר דבאמת הלך לחרן כפשוטו, וצ"ע). אבל עדיין קשה למאי כתיב מהיכן יצא, הרי זה ברור שמבאר שבע יצא. ועוד קשה איך שייך לומר דמה שיצא יעקב עשה רושם, הרי יצחק עדיין היה שם וא"כ ודאי נשאר שם הודה זיוה והדרה של העיר. ועוד קשה למה לא נקט הכתוב וילך יעקב מבאר שבע ויבא חרנה, דאז יחודש לנו דביאת צדיק לעיר עושה רושם, וממילא נדע דיציאתו עושה רושם, ולמאי לנו למינקט על יציאתו דהיינו מבאר שבע, ובכך יקשה מהא דיצחק עדיין היה שם. ומה שהקשה רש"י דכאן עדיין לא בא לחרן דהרי

הכתוב דשם אבנים מראשותיו וכך וישכב. אבל עיין ברש"י שביאר דבאמת היה ליעקב קפיצת הדרך ולכך כתיב כאן ויפגע ולא ויתפלל, לומר דפגע שם במקום דהיינו בקפיצה, ולגבי ויפגע ביאר רש"י דלשון תפילה הוא דתקן שם תפילת ערבית, ולגבי כי בא השמש ביאר רש"י ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם.

ולכאורה קשה דאם קפצה לו הדרך למאי פגע במקום כלל, היה לו לקפוץ לחרץ מיד, ולמאי לו להמתין בהר המוריה קודם, אלא מאי, יש לומר דבשביל לתקן תפילת ערבית פגע בהר המוריה תחילה, אבל א"כ קשה איך שייך לומר דשקעה לו חמה פתאום, הרי רק בשביל ערבית בא לשם, ואם בא בזמן שעדיין אין לחמה לשקוע למאי בא לשם כלל, הרי ממילא אין זה זמן ערבית עדיין, ואם ידע שתשקע חמה ומ"מ בא להתפלל ערבית, למה אמר שבילית ברירה לן שם, ומשום דכבר בא השמש, הרי מתחילה כשבא לכך בא בשביל שתשקע חמה ויתפלל ערבית, וממילא הוצרך לו ללון שם. ועוד קשה דאם את הדרך עשה בקפיצה, למה הוכרח כלל ללון שם, הרי מה שאסור לאדם לילך יחידי בלילה הוא דווקא בהליכה שיוכל להנוק מן המזיקים, אבל כאן שבקפיצה הלך למה יהא אסור לו לקפוץ מיד לחרץ.

ולכך נראה לומר דבאמת כל הקפיצה ושקיעת החמה שלא בעונתה לא היה בידיעתו של יעקב כלל, דמשמים הקפיצוהו לחר המוריה תחילה, ומשמים שקעה חמה שלא בעונתה, וממילא יכל יעקב לתקן תפילת ערבית שם, שכבר שקעה חמה, ולכך גם הוצרך ללון שם שכבר שקעה חמה. ומה שלא קפץ מיד לחרץ, זהו משום אותו טעם שבאמת כל הקפיצה לא היה בידיו ומדעתו, ולכך לא היה יכול לקפוץ איך שירצה, ולילך נאמר עליו דאסור לילך יחידי בלילה, וממילא הוצרך ללון שם. אבל מה שביאר רש"י דבמקום ההוא שכב אבל י"ד שנה בבית עבר לא שכב בלילה אלא עסק בתורה, קשה למה שם בהר המוריה כן הוצרך לשכב וללון ולא עסק בתורה בלילה ההוא ג"כ כפי רגילותו. ובשלמא לפי מה שפירש בכלי

יקר על וישכב במקום ההוא ניהא, דמה שלא שכב עד עתה היה מטעם שלא מצא מקום לה, וכמו דכתיב אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב, ואילו עכשיו שמצא מקום לה' לכך וישכב, אבל לרש"י דבשביל שעסק בתורה לא לן עד עכשיו קשה מאי שנת עתה מקודם. ואולי אפשר לומר דהיות וראה שסיבב הקב"ה ששקעה השמש שלא בעונתה, הבין שבשביל שילון שם נעשה הנס, ולכך וישכב במקום ההוא. והטעם שמשמים סיבבו שילון שם, זהו משום שרצו משמים שיחלום כל החלום שנכתב לקמן, ובכך יתגלו לפניו כל המראות שראה שם. או יש לומר כמו שאמרו חז"ל בגמ' חולין (צא): שאמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה.

והנה ה' נצב עליו (כה, יג). עיין באור החיים הק' שביאר כאן מה הוא דה' נצב עליו, על דרך אמרם ז"ל שהאבות הם מרכבה לשכינה ולהיות שהוא יעקב רגל רביעי, לכך נאמר נצב עליו, דעליו נצב יותר מעל אברהם ויצחק, שהוא עיקר העמדת הכסא. ועיין בספר סגולת משה שהקשה על דברי האור החיים הק', דאיך שייך לומר דיעקב רגל רביעי הוא, הרי יעקב רגל שלישי הוא ולא רביעי. ועוד קשה לי מה הוא דאמר דעיקר העמדת הכסא עליו, דלמה יהא רגל רביעי עיקר יותר מן האחרים, דאפי' דהוא השלמת המרכבה, מ"מ אינו יותר מן שאר הרגליים. ועיין שם בסגולת משה דביאר ע"פ הזוהר הק' בויהי (רמח): דכתב ואבהן היך יקומו עד דייתי דוד מלכא עיי"ש, וביאר הדבר ע"פ הילקוט ראובני דאדם הראשון היה חלק מהמרכבה עד שבא דוד המלך, ולפי זה ניהא דיעקב היה באותו זמן רגל רביעי, דעדיין לא בא דוד. אבל לפי דבריו עדיין קשה למה הוא נחשב עיקר העמדת הכסא.

ולולי דמסתפינא אולי ע"פ הזוהר הנ"ל יש לפרש דעד שבא דוד היה יעקב גם רגל שלישי וגם רגל רביעי, דהרי לא כתיב שם בזוהר דאדם הראשון היה חלק מן המרכבה, ואם נאמר כן יהא ניהא, דבאמת עד שבא דוד היה יעקב עיקר העמדת הכסא, דהיה הוא ב'

חידושו

ויצא

של מקרא

רגלים של חכמא, וזהו דאמר האור החיים הק' דהיה יעקב רגל רביעי, דהיינו חוץ ממה שידוע שהיה יעקב רגל שלישי. אבל צ"ע בזה.

ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך (שם). עיין באור החיים הק' דהקשה למה נכתב כאן אביך שלא לצורך, ועוד הקשה למה נכתב אביך רק על אברהם ולא על יצחק, והיה לו למינקט אלקי אברהם ויצחק אבותיך, או אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק אביך. ותירץ שם האור החיים דרצה הכתוב למעט את עשו מחלק בירושה של הארץ, ולכך אמר אברהם אביך, והיינו שמיד מאברהם ירשנו יעקב, ובכך לא יהא ליצחק חלק בנחלה דלא ירש יצחק חלק בארץ, וממילא לא ירש עשו מיצחק כלום.

אבל קשה דאיך שייך לומר דלא ירש יצחק את אברהם ורק יעקב ירשנו מיד, הרי הכתוב אמר בהדיא (כא, י) כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, והיינו דיצחק עצמו הוא היורש, ועוד כתיב שם כי ביצחק יקרא לך זרע, וממילא איך יקפוץ יעקב וירש לבדו מאברהם, וגם בנדרים הקשו בגמ' (לא. דף היומי שבוע זה) והאיכא עשו ותירצו כי ביצחק יקרא לך זרע כתיב ולא בכל יצחק, אבל זה ודאי דיצחק ירש מאברהם ויעקב מיצחק. ועוד קשה דמכח מה ירש יעקב מאברהם יותר ממה שירש עשו מאברהם, הרי שניהם בנים כשרים ליצחק, ובשלמא ישמעאל בן אמה הוא וכדביאר שם באור החיים, אבל עשו בן כשר היה. ועוד קשה דא"כ למאי היה צריך יעקב לריב עם עשו על ברכות אביו לקבל ממנו ברכת אברהם, הרי יכל לירש יעקב מאברהם מיד הכל.

ונראה דבאמת גזירת הכתוב הוא דלא כל יצחק ירש את אברהם אלא רק חלקו, כדכתיב ביצחק ולא כל יצחק, והיינו שמה שאמר הכתוב לא ירש בני עם יצחק, באמת גם יצחק עצמו אינו יורשו אלא כדמבאר הכתוב אח"כ דחלק ממנו הוא היורשו, שחלק אחד של יצחק ירש מיד מאברהם, אבל לא כל יצחק, ולכך אין יצחק עצמו יורש את אברהם אלא חלק שלו יורש מיד, ולכך היה צריך יעקב לריב עם

עשו על הברכות, דיצחק בברכתו הוא שהכריע איזה חלק שלו ירש את אברהם, ואחר שקיבל יעקב את הברכות ממילא נעשה הוא היורש את אברהם, ולכך אין לעשו בזה כלום, דגזירת הכתוב הוא דאין כולם יורשים אלא רק חלק אחד, ואחר שהכריע יצחק מי היורש לשני כבר אין עוד כלום, ולכך כשאמר עשו ליצחק הלא אצלת לי ברכה, אמר לו הן גביר שמתיו וכו' ולכה מה אעשה בני, דיצחק כלל לא ירש כלום מאברהם, וממילא לא היה בכוחו ליתן עכשיו כלום לעשו, דכבר נתברר מי היורש של אברהם.

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם (כט, א). עיין רש"י דביאר דמשנבשר בבשורה טובה שהובטח בשמירה נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. ולכאורה קשה דעכשיו נדר יעקב נדר לאמור אם יהיה אלוקים עמדי וכו', היינו שלא היה ברור לו שכך יהיה, וכדפירש בשפתי חכמים או משום שמא יגרום החטא, דלכך חשש אולי לא יתקיים לו הבטחה זו, או משום שחשש שאלו דברי חלומות ואין זה ודאי שיתקיים, וממילא א"כ מטעם מה נעשה רגליו קל ללכת אם אינו בטוח בדבר. ובשלמא לאור החיים הק' שביאר מה שאמר יעקב 'אם' יהיה וכו' בלשון אם כסף תלוה את עמי, דהיינו ודאי יקרה רק כוונת הכתוב לכשיקרה, ניהא למה נעשו רגליו קלות, דבאמת היה בטוח בדבר, אבל לרש"י דביאר אם כמשמעו יקשה. ואולי יש לומר דכל מה שחשש שאולי לא יתקיים אצלו הבטחות אלו היה בתחילה כשחשש שמא יגרום החטא וכדומה, אבל עכשיו אחר שכבר נדר נדרו היה בטוח שבזכות נדרו זה כבר יתקיימו הבטחות אלו, ולא חשש עוד לשמא יגרום החטא או לחלומות שוא, דכדאי מעשה טוב זה שנדר כדי שיתקיימו לו הבטחות אלו, ולכן כאן דמייירי אחר שנדר והיה בטוח בדבר נעשו רגליו קלות ללכת.

ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו וגו' ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו (כט, ה, י). בפסוקים אלו צריך ביאור בכמה עניינים, א' מהו דשאל יעקב לרועים אחי מאין אתם,

חידושו

ויצא

של מקרא

שרבקה השקתה את הגמלים של אליעזר, כך הוא משקה לה את העדר.
וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך: ויגד יעקב לרחל וגו' (כט, יא יב). עיין באבן עזרא שהקשה מהו לשון 'ויגד' יעקב לרחל, ויגד הוא לשון עבר דהיינו שכבר אמר, ולמה נקט כן הכא. וביאר שם דבאמת ההגדה של יעקב היה קודם למה שאמר הכתוב לעיל וישק יעקב לרחל. אבל עדיין קשה למאי בעינן להביא מה שאמר יעקב אחר שכתב וישק יעקב לרחל, ולכך למינקט ויגד לשון עבר, היה לו לכתוב קודם מה שאמר יעקב לרחל ולא בלשון עבר, ואח"כ לומר וישק יעקב לרחל שהיה אח"כ, ולמה שינה הסדר דלכך נקט ויגד לשון עבר. ועוד קשה למה כלל בעינן למינקט ויגד לשון עבר, הרי אין מוקדם ומאוחר בתורה, וגם בלא שיהיו נוקטים בלשון עבר אפשר לפרש דויגד היה קודם לוישק. ועוד צריך ביאור איך שייך כלל וישק יעקב לרחל באותו זמן כשעדיין לא קדשה, דהרי כאן איירי מיד אחר שבאה רחל, ואילו קידשה רק אחר שעבד בה וכדלקמן, וא"כ איך הותר לו לנהוג בה דבר זה של נישוק, הרי עדיין אינה אשתו.
ויש לומר דבאמת קושיא זו מתרין הקושיות הקודמות, דכדי שלא יהא הו"א לומר דוישק יעקב לרחל היה קודם לקידושיה, לכך נקטו ויגד לשון עבר לומר דוישק היה מאוחר ולא קודם קידושיה, וממילא ניהא למה שינה הסדר ושינה הלשון, ואפי' דאין מוקדם ומאוחר בתורה, הכל כדי לדחות הו"א שוישק היה קודם.

וכי דרך האורה שבא למקום לשאול את הנמצאים מהיכן אתם, ועוד קשה דמה שאלתו כלל, הרי ברור הוא שאם הם נמצאים בהרן שלכאורה מהרן הם. ועוד קשה, אחר שספרו לו שהם ממתינים לשאר הרועים כדי שיגללו את האבן מעל פי הבאר, למה לא הוריד יעקב את האבן בשבילם כמו שעשה אח"כ בשביל רחל.

ונראה לבאר דבאמת מה שראם יעקב ממתינים ליד הבאר ואינם משקים את העדרים, היה תמוה בעיניו ולכך חשב שאינם מבני המקום, ולכן שאל אותם מאין אתם, והם אמרו לו דהם ממתינים ששאר הרועים יבואו כדי להוריד את האבן, ועל זה הקשה להם למאי צריכים כלל להניח אבן זו על פי הבאר, וזה אמרו דעושים כן כדי שלא ישקו אחד מהם את עדרו לפני האחרים ויפסיד אותם, שבכך יצטרכו האחרים להוציא מים מעומק הבאר יותר, ויגרום להם טירחא יתירא, ולכך ממתינים לכולם וגוללים יחד את האבן, וממילא לכך לא הוריד להם יעקב את האבן. ומה שלרחל כן הוריד את האבן, אולי יש לומר דלרחל כיון דצדקת היתה מסתמא עלו המים לקראתה כמו אצל רבקה, וממילא אצלה אין חשש שתגרום להם להפסד, ואדרבא יהנו גם האחרים מכך שעלו המים בזכותה. ומה שהוצרך יעקב להשקותם אם ממילא עלו המים, זה יש לומר דרצה ליתן לה לרחל משהו היות ונזמים ותכשיטים לא היה לו ליתן לה אחר שלקחם אליפז. ובזה אולי ירמוז גם מה שאמר לה אח"כ בן רבקה אנוכי, והיינו כמו

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com